Víra a reforma světa

K otázce praxe v křesťanství

V poslední době jsem veškerou energii vynakládal na objasnění a prosazování křesťanského aktivismu. Byl to úkol nejaktuálnější, protože nebezpečí escapismu bylo největší. Bedlov byl jedním z těch, kteří tuto linii vzali za svou; ano, on ji vzal, možno právem říci, nejradikálněji za svou, protože filosoficky. Ale stalo se, že v jedné rozmluvě v květnu t.r. jsme se s Bedlovem rozešli v jedné podstatné věci, totiž v tom, zda smysl lidského života je v praxi, nebo jinak, zda těžiště, jádro odpovědného lidského rozhodnutí je v tomto světě, v realitě. Byla to ovšem jedna z diskusí, v nichž se teze nově formulují a v nichž se i nové zkusmo kladou. Nelze tedy soudit nijak na žádnou filosofickou roztržku. Přece však jsem byl touto věcí upozorněn na to, že nadchází čas, kdy bude třeba vyjasnit frontu i na stranu aktivismu a prakticismu mimokřesťanského, a řekl jsem to Bédovi. Zároveň jsem se neprodleně o této otázce zmínil v 9. Mlatu, čekaje, jak bude Bedlov reagovat.

Bedlov reagoval 4. Cihlou, a velmi promyšleně, zdá se. Svou tezi vypracoval přesněji, méně radikálně, protože se musel distancovat od imanentismu (anebo se o to alespoň pokusit), ale přece jasně a zřetelně. Centrum jeho odpovědi je ve 4. oddíle, jehož bude třeba si zvláště důkladně všimnout. Na okraj bych předem poznamenal jenom to, že důležitost této diskuse je tím větší, čím je markantnější rozsáhlá shoda našich názorů v ostatních věcech: půjde o to, vyjasnit si nyní na dlouhou dobu tuto otázku, jejíž důsledné řešení v našem kruhu bude v příštích měsících očistným, ale rovněž konsolidujícím úkolem.

„Vztah Božího Ty a lidského Já není nikdy zcela a jen 'subjektní', 'čistý', přímý a bezprostřední, nýbrž vždy přichází přes (Boží) objekty, přes věci a jiné lidi, přes slovo psané a příklady živých lidí, jež mluví k mému porozumění a svědomí.“ (IV.4.)

V této tezi je nesprávné především slovo „vždy“, pokud paušálně popírá přímé a bezprostřední Boží zjevení. *Většinou* tak, jak Béďa říká, nikoli však *vždy*. – Anebo měl Béďa na mysli to, že se porozumění Božím příkazem nikdy neobejde bez prostřednictví (např. lidského svědectví atd.); ale potom tím spíše nemá pravdu, neboť právě na tomto místě je nutno prohlásit: neobejde se bez (Božích) objektů, ale *přesahuje* je, je nad nimi, a co nejdůležitějšího, *jen periferně* je těmito objekty vázáno, kdežto samo jádro a centrum poroumění je v bezprostředním a přímém spojení s Božím zjevením, resp. s jeho smyslem (nikoli tedy materiálem technickým). Pravdaje ovšem, že jádro nikdy není bez této periferie, ale je chybná Béďova teze, že „*no est salus extra*“: je třeba ji bezpodmínečně nahradit tezí „*non est salus sine, sed semper extra*“.

Z tohoto fundamentu lze odvodit všechno další. Především nesprávnost další teze, že totiž „centrem biblické zvěsti je Boží výzva, Boží příkaz“. Tak tomu ovšem není, neboť – filosoficky řečeno – centrem biblické (a křesťanské) zvěsti je *metafysika, nikoli etika*. Více než příkaz je zaslíbení; více než výzva jsou plány Boží; více než lidská odpověď na Boží výzvu je Boží čin; více než lidská poslušnost je Boží milost. Samotným jádrem biblické zvěsti je evangelium: a evangelium není na prvním místě výzva, nýbrž na prvním místě to je oznámení největšího skutku Boží milosti, že totiž Syna svého jediného dal v oběť za lidské hříchy, tak

aby se spasení dostalo zahynulým. Co tady může člověk odpovídat? Jen radovat se může. Ovšem že oběť Kristova nás zavazuje k životu, který by byl hoden té milosti, kterou jsme předem a nehodni přijali. Ale smysl, centrum smyslu této oběti není v této závaznosti, není charakteru etického, nýbrž metafysického, resp. eschatologického: v Ježíši Kristu se odehrálo něco kosmického na prvním, místě, a morálního teprve na místě druhém. Proto je Syn Boží označen jako Logos.

Cesta k Božímu království vede od počátečního Logu přes Kristovu smrt a zmrtvýchvstání k jeho druhému příchodu: samé Boží činy, Boží skutečnosti. Člověk (sám o sobě, přímo) nemůže stavět království Boží. Jeho úkolem ovšem je (mimo jiné) zvládat tento svět k obrazu Božímu, tj. podle plánů Božích (čili v poslušnosti), ale království Boží není budováno prostřednictvím člověka, nýbrž bez člověka a pro člověka. To je smysl Ježíšových slov, která zapsal evangelista Jan: „V domu Otce mého příbytkové mnozí jsou. Byť nebylo tak, pověděl bych vám. Jduť, abych vám připravil místo. A odejdu-liť, a připravím vám místo, zaseť přijdu, a poberu vás k sobě samému, abyste, kde jsem já, i vy byli.“

To ovšem neznamená, že lidské činy, lidská práce, lidská poslušnost nemá s královstvím Božím co dělat. Víme z podobenství o hřivnách, že Bůh žne, kde nerozsíval, a sbírá i tam, kde nerozsypal(Mat. 25,26). Z toho můžeme právem soudit, že lidská práce nepřichází na zmar, nýbrž že může být započítána do práce na stavbě Božího království. Podstatné však je, že člověk nemůže nějak přirozeně, sám od sebe, budovat království Boží, nýbrž že jeho práce a dílo jeho rukou musejí být za budování království Božího samým Bohem *započítány.* Docela tak, jako pomoc těm nejmenším je započítána za službu Ježíši Kristu (Mat. 25,40), a ovšem jako i zanedbání takové pomoci za zanedbání služby Ježíši Kristu (25,45).

Vždyť ostatně i Bedlov hovoří o „překonání“ světa. Ano: od světa je nutno se oddělit, protože člověk není jenom svět, jenom tělo: ale od světa není možno se oddělit tam, kde chybí opravdové úsilí o jeho reformu. To a jedině to může být východiskem křesťanského aktivismu. Bez úsilí o reformu světa není možno se od světa oddělit; ale samo toto úsilí nestačí. Opět non est salus sine, sed semper etiam extra.

Boží příkaz „ty máš!“ se netýká výhradně lidské činnosti na tomto světě. Tento příkaz je věčný, kdežto „nebe a země pominou“. Proto naše odpověď na něj nikdy nemůže být pouze v praktickém úsilí o reformu světa. Béďa říká: „Já nepopírám naprosto přímého spojení člověka s Bohem: vím, že jsou chvíle, kdy člověk je skutečně sám a nad ním Bůh…“ To je správné, naprosto správné. Ale otážeme-li se poněkud jinak, totiž zda někdy je člověk docela bez spojení (přímého spojení) s Bohem, pak musíme prohlásit, že nikdy. Toto spojení, tento vztah může být popěračský, může být loajální, může být také indiferentní a lhostejný, ale vždycky to je přímý vztah, který je priorní a veškerá životní praxe je posteriorní. Příkaz „ty máš!“ nemíří do situace, nýbrž do svědomí; naší odpovědí nikdy nemůže být jen zvládání situace, nýbrž vždycky především manifest víry. Pokud na člověku záleží, v jeho rozhodnutích a činech nikdy nejde ani jedině, ani především o reformu světa, ani o budování království nebeského, nýbrž vždycky konec konců

o něho samého. Teprve započítáním Božím může člověk přispět ke skutečné reformě světa, ke skutečnému budování Božího království.

Proč tohle všechno zdůrazňuji? Proto, že i reformevaný svět, ano i samo království Boží je věc, pragma, res, a že tedy člověk, lidská osobnost musí být svobodna i od otroctví této, třebas tak znamenité „věci“. Království Boží je pro člověka, nikoli člověk pro království Boží. Je-li člověk pro něco či lépe pro někoho, je tu pro Boha a pouze pro Boha.

I v křesťanství, ano v samotné bibli jsou náznaky „transcendentního imanentismu“, totiž mysticismu. Člověk buď přímo splývá s Bohem, nebo se ztrácí v zástupu andělů, nebo se stává skutečně (nejen obrazně a organizačně) tělem, resp. částí těla Kristova atd. Správně pochopené křesťanské učení však vždycky staví i Boží království *za spaseného člověka* a nikoli před něho ani vedle něj. Masaryk na příklad dobře toto nebezpečí mysticismu viděl, když proti němu postavil svou tezi: „Že bychom po smrti splynuli s nějakou božskou prapodstatou, jak učí monism, pantheism, panentheism, tomu nedovedu věřit: já chci být já i po smrti, nechci se rozplynout v nějaké metafysické kaši; jsem metafysický individualista, chcete-li to nějak nazvat.“

A já chci poznamenat, že toto nebezpečí imanentismu je všude tam, kde v všechno lidské rozhodování není v prvé řadě jako rozhodování o sobě samém. Jakmile úsilí o reformu světa se pošine příliš do popředí, je ztrácena a konečně i ztracena jedinečná lidská osobnost osobnost; tu jsou hranice křesťanské teorie. Dále už je jenom immanentismus, ať už kteréhokoliv ražení. A to znamená oslabení nebo přímo zvrácení lidské odpovědnost v determinismus nebo predestinaci. Heslem proti tomu se může stát jedině individualismus svědomí. Bedlovovi jde o to, aby nepřišla nazmar lidská rozhodnutí a lidské činy. Souhlasím. Ale především nesmějí přijít nazmar lidské duše, lidská srdce, lidé sami. Všechno, co my lidé uděláme, je možno ztratit a obětovat; všechno je možno oželet a znovu postavit. Co je však nenahraditelné, to je lidská osobnost, člověk-individuum. Ten nesmí být ztracen, ten nesmí být obětován. „On musí byt on i po smrti.“

To ovšem v teorii, zdůrazňuji. Fakticky a prakticky se musí člověk starat nikoli o svou duši, nýbrž musí hledat nebeské království a jeho spravedlnosti na prvním místě. Ale to jenom potvrzuje mou tezi. Ne svou duši, nýbrž duši svého bližního musí každý hledat a zachraňovat. Neboť většího milování nad to žádný nemá, než aby duši „svou“ položil za přátele své (Jan 15,13). Ale položí-li ji za své přátele, neztratí ji ve skutečnosti; neboť kdo by ztratil duši svou pro Ježíše Krista, nalezneť ji (Mat. 10,39).

A tak pamatujme: největší milování není v tom, že duši svou položíme za království Boží nebo za reformu světa, nýbrž že ji položíme za své přátele, za své nejbližší. Jde o člověka, nikoli o svět, alespoň nikoli na prvním místě. A obětovat se za své přátele je věc jistě naveskrz nepraktická.

Nevím, jak se mi podařilo věc vyjasnit. Píši narychlo, abych vám to, přátelé, mohl dovézt na konferenci. Je ovšem samozřejmé, že nyní se musí diskuze teprve rozvinout naplno.

Bylo by důležito si všimnout také otázky donquijotství a idiotství; snad až později.

Nyní vás zatím upřímně zdravím.

Váš Láďa